

Från pappas namn till en egen dag i almanackan

Berättelse

Om du tittar i en svensk telefonlista eller på en klasslista märker du snabbt en sak: väldigt många efternamn slutar på “-son”. Enligt Institutet för språk och folkminnen (Isof) är de 16 vanligaste efternamnen i Sverige alla “-son”-namn, och tillsammans bärs de av omkring 1,6 miljoner personer. Vanligast är Andersson. Enligt SCB hade ungefär 222 000 personer det namnet i slutet av år 2021, följt av Johansson, Karlsson, Nilsson och Eriksson.

Varför är det så här? Förklaringen finns långt tillbaka i tiden. Förr hade man inget fast efternamn. I stället använde man pappas förnamn och la till “son” eller “dotter”. Anders son kallades Andersson, och Anders dotter kallades Andersdotter. Detta kallas patronymikon. Men kvinnornas “-dotter”-namn gick aldrig över till fasta släktnamn. De försvann ur bruket ungefär år 1900, när fasta efternamn blev vanliga. I dag ärvs alla “-son”-namn som vanliga släktnamn, oavsett om man är man eller kvinna. Det är alltså en myt att namnet Andersson i dag betyder att man verkligen är “son till Anders”.

En annan grupp av efternamn kommer från soldater. På 1700-talet fick soldater särskilda namn, till exempel Rask, Svärd, Tapper och Modig. En vanlig förklaring är att namnen valdes efter krigiska egenskaper, men namngivningen var faktiskt mer varierad än så. På 1800-talet började soldaterna behålla sina namn även efter tjänsten, och en del av dessa namn lever kvar som efternamn än i dag.

Vill man byta efternamn i dag går det bra. Sedan den 1 juli 2017 gäller en lag om personnamn. Man ansöker hos Skatteverket, och det är fritt och avgiftsfritt att byta till ett efternamn som redan bärs av minst 2 000 personer. Många väljer just ett vanligt namn av den anledningen.

Sverige har också en annan namntradition: namnsdagar. I almanackan står det ett eller flera namn på nästan varje dag. Den som har det namnet har namnsdag just då. Traditionen har ett kyrkligt ursprung i den medeltida helgonkalendern. Efter reformationen på 1500-talet firade man inte längre helgonen, men namnen blev kvar i den svenska almanackan. En namnsdag är ingen officiell ledig dag, men det är vanligt att man uppmärksammar den, till exempel genom att gratulera. För många nyanlända är det en rolig dag att leta efter sitt eget namn i den svenska almanackan.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
bärs av	används som namn av (ett antal personer)
patronymikon	namn som bildas av pappas förnamn plus “son” eller “dotter”
släktnamn	ett efternamn som ärvs i familjen
ärva	få något efter en förälder eller släkting
oavsett	det spelar ingen roll om; vad det än är

ORD	FÖRKLARING
myt	en spridd förklaring som inte är sann
soldat	en person som arbetar i militären
egenskap	något som beskriver hur någon eller något är
avgiftsfritt	utan att det kostar pengar
helgonkalender	en kyrklig kalender med dagar för olika helgon
uppmärksamma	lägga märke till något och visa att det är viktigt

Läsförståelsefrågor

- Vad är gemensamt för de 16 vanligaste efternamnen i Sverige enligt Isof?
  - De är väldigt korta.
  - De slutar alla på “-son”.
  - De kommer alla från soldater.
- Varför finns det så många “-son”-namn?
  - För att man förr tog pappans namn och la till “son”.
  - För att myndigheterna bestämde det år 2017.
  - För att namnen kommer från andra länder.
- Vad säger texten om kvinnornas “-dotter”-namn?
  - De blev fasta efternamn som finns kvar i dag.
  - De försvann ur bruket ungefär år 1900.
  - De var de vanligaste namnen i Sverige.
- Vad krävs för att fritt få byta till ett efternamn?
  - Att namnet redan bärs av minst 2 000 personer.
  - Att man betalar en hög avgift.
  - Att man frågar sina grannar.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  - Andersson är det vanligaste efternamnet i Sverige.
  - En namnsdag är en officiell ledig dag i Sverige.
  - Man ansöker om att byta efternamn hos Skatteverket.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  - Namnsdagstraditionen har ett kyrkligt ursprung.
  - Alla soldatnamn valdes alltid efter krigiska egenskaper.
  - Namnen blev kvar i den svenska almanackan även efter reformationen.
- Texten säger att det är en “myt” att Andersson i dag betyder “son till Anders”. Förklara med egna ord vad texten menar.
- Varför tror du att texten skriver “en vanlig förklaring är” när den berättar om soldatnamnen? Vad vill den visa?

Diskussionsfrågor

- Hur fungerar efternamn där du kommer ifrån? Tar man pappans namn, mammans namn eller bådas?

- Texten säger att man fritt kan byta till ett vanligt efternamn. Varför tror du att vissa vill ha ett vanligt namn och andra ett ovanligt?
- Finns det något som liknar namnsdagar i ditt hemland? Hur firar man i så fall?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv ditt eget efternamn. Var kommer det ifrån, vad betyder det, och skulle du vilja ändra det någon gång?